

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่ที่สามารถส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ ได้ซึ่งในปัจจุบันนี้ หากติดตามจากข่าวตามสื่อต่าง ๆ จะพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดของเยาวชนเป็นจำนวนมาก การติดยาเสพติดนี้จึงอาจก่อให้เกิดผลเสียหลายประการตามมา เนื่องจากสิ่งเสพติดต่าง ๆ จะทำให้ผู้เสพยาเกิดปัญหาด้านสุขภาพ กล่าวคือ ทำให้ร่างกายทรุดโทรมไม่สามารถทำประโยชน์ได้ อย่างเต็มที่ การใช้ยาเสพติดนอกจากจะส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลแล้วยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติด้วย ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นแม้ว่าองค์กรต่าง ๆ ของทั้งทางภาครัฐและเอกชนจะให้ความสนใจต่อปัญหานี้และพยายามที่จะหาทางแก้ไข แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาเสพยาเสพติดเป็นปัญหาที่มีผลกระทบจากปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เข้มงวดเกี่ยวกับการจับกุมผู้ผลิต ครอบครอง จำหน่ายหรือใช้ยาเสพติด กระนั้นก็ตามยาและสารเสพติดก็ยังคงก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม อุบัติเหตุ และการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร จะเห็นได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์มากมาย ที่สำคัญประการหนึ่งคือเมื่อมีคนในชาติที่ติดยาเสพติดแล้วก่อให้เกิดปัญหาข้างต้น รัฐบาลจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อที่จะจัดการปราบปรามและบำบัดผู้ที่ติดยาและสารเสพติดประเภทต่าง ๆ ไปเป็นจำนวนมากมหาศาล

วสันต์ วีรานุรักษ์ (2529) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษ (Narcotic Drug) ไว้ว่า หมายถึง สารเคมีใด ๆ ที่เมื่อเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะ โดยการรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือว่าด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพยาขึ้นเรื่อย ๆ มีการถอนยาเมื่อขาดยา ทั้งทางร่างกายและ จิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ภาพโดยทั่วไป ทรุดโทรมลงรวมทั้งสารเคมีที่ใช้ในการผลิตตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่ไม่ได้หมายรวมถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับที่มี ยาเสพติดบางประเภทผสมอยู่

นักวิชาการด้านยาเสพติดให้ข้อคิดเห็นว่า ปัญหาด้านยาเสพติดเป็นปัญหาที่กว้างขวาง สาเหตุของปัญหามาจากตัวบุคคล ความผิดปกติด้านบุคลิกภาพและด้านจิตใจและยังมีสาเหตุมาจาก

ปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคม (อรเพ็ญ นาควัชระ , มปป.) การที่อยู่ใกล้ชิดกับยาเสพติดหรือผู้ที่ติดยาเสพติดอีกทั้งมีการใช้ยาเพื่อลดปัญหา หรือการที่บุคคลถูกชักชวน ถูกหลอกให้ทดลองใช้ยาโดยไม่รู้ว่า เป็นยาเสพติด รวมทั้งความอยากรู้อยากลอง ความศีกะตนเอง การหลบหนีความจริง (กรมสามัญศึกษา , 2539)

ผลของยาเสพติดนั้นนอกเหนือจากจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การเสพยาเสพติดยังก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นอีกมาก อาทิ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโรคติดต่อ เช่น AIDS ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าการติดเชื้อ HIV นี้เป็นผลมาจากยาเสพติด โดยใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน

ดังนั้นยาเสพติดให้โทษจึงไม่ใช่ปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่กลายเป็นปัญหาของทุกประเทศในโลก เนื่องจากอันตรายร้ายแรงมิใช่จะเกิดมีแต่เฉพาะผู้เสพยาเท่านั้น แต่ยังเป็นภัยอันตรายอย่างยิ่งใหญ่ต่อความสงบสุขของสังคม รวมไปถึงประเทศชาติอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยเองก็ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย เช่นกันดังจะเห็นได้ในแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) ซึ่งได้ให้ความสำคัญในเรื่องของพิษภัยของสารเสพติดมากจึงได้มีการกำหนดเป้าหมายที่จะลดอัตราการบริโภคยาเสพติดและสารเสพติดให้น้อยลง ดังนี้ คือ

1. ลดอัตราการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชนลงเหลือร้อยละ 1
2. ลดอัตราการสูบบุหรี่ในผู้ที่อายุ 15 ปีขึ้นไป ลงเหลือร้อยละ 20
3. ลดอัตราการบริโภคสารเสพติดในกลุ่มเยาวชน (อายุ 15-25 ปี) ไม่เกินร้อยละ 20
4. ลดอัตราการบริโภคยาบ้าในผู้ที่จับฉั้รบบรรทุกและรถขนส่งมวลชน ไม่เกินร้อยละ 20

จากการที่บุคคลมีพฤติกรรมการเสพยาเสพติดซึ่งมีสาเหตุมาจากตัวผู้เสพ สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจนั้นปัญหาที่ตามมาจากการใช้สารเสพติดของบุคคล พบว่า มีผลกระทบทั้งต่อบุคคล ครอบครัว เศรษฐกิจสังคม ประเทศชาติ กล่าวคือ บุคคลที่มีการใช้สารเสพติดซ้ำ ๆ มีการใช้สารเสพติดในปริมาณสูงขึ้น คามลักษณะของผู้ที่ติดสารเสพติด ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ร่างกาย จิตใจ ยารวมทั้งพฤติกรรมของผู้ที่เสพยาเสพติด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม,2531) เช่น การขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ การมีพฤติกรรมที่เป็นอาชญากร สำหรับผลกระทบต่อครอบครัว คือ ทำให้ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของครอบครัวเสียไป

จากปัญหาการเพิ่มของจำนวนผู้ติดยาเสพติดที่มีแต่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะพบได้ในทุกเพศทุกวัย และในขณะเดียวกันก็มีผู้ที่เสพยาเสพติดหลายรายที่คิดได้และต้องการจะยุติการเสพยาเสพติดจึงมีบทบาทมากขึ้น ในปัจจุบันนี้มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมดทั้งประเทศจากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2543 มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด 37,126 ราย และมีผู้เข้ารับการบำบัดรักษารายใหม่ 23,463 ราย รวมเป็น 56,315 ราย

โรงพยาบาลรัฐญารักษ์ เป็นหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการศึกษาค้นคว้าในกลุ่มผู้ติดยาเสพติด อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานที่มีการบริการตรวจ วินิจฉัย บำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ที่ติดยาเสพติดให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติเหมือนบุคคลทั่วไป

จากสถิติของโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ มีผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ รวมทั้งสิ้นในปี พ.ศ. 2541 มี 10,417 ราย เป็นชาย 9,538 ราย เป็นหญิง 879 ราย มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษามากกว่า 1 ครั้งเป็นจำนวน 3,556 ราย และอีก 6,861 ราย เป็นผู้ที่เพิ่งเข้ารับการบำบัดรักษาเพียงครั้งเดียว ในปี พ.ศ. 2542 มีผู้เข้ารับการบำบัดทั้งสิ้น 9,997 ราย เป็นชาย 9,115 ราย เป็นหญิง 882 ราย ซึ่งในปีนี้มีผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษามากกว่า 1 ครั้งถึง 4,740 ราย

จากสถิติชุมชนบำบัดรัฐญารักษ์ ดำรวจ ณ วันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2542 ซึ่งศูนย์ชุมชนบำบัดรัฐญารักษ์ ซึ่งเปิดรับสมาชิกตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม พ.ศ.2529 มีสมาชิกทั้งหมดมากกว่า 20,000 ราย ใน ปัจจุบันมีสมาชิกที่อยู่ในศูนย์ชุมชนบำบัดรัฐญารักษ์ในระยะสูงใจ 93 ราย จำนวนสมาชิกระยะบำบัดรักษา 203 ราย ระยะออกสู่สังคม 36 ราย และระยะติดตามผลซึ่งแยกเป็นสมาชิกที่เลิกได้ 1-5 ปี 75 ราย เลิกได้ 5 ปีขึ้นไป 75 ราย สมาชิกที่ติดยาเสพติดซ้ำ 59 รายและสมาชิกที่ถึงแก่กรรม 20 ราย

จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาจำนวนไม่น้อยที่กลับมาเสพยาเสพติดซ้ำและมีผู้เข้ารับการบำบัดอีกส่วนหนึ่งที่สามารถเลิกยาเสพติดได้ซึ่งทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านครอบครัว สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม มีผลต่อการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ที่ติดยาเสพติด ดังการศึกษาของ ชาญกนิศ ก. สุริยะมะณี และคณะ (2529,หน้า 28-34) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่น โดยศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นที่เสพยา เฮโรอีนซ้ำตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และมารับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาลราชวิถี โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพและโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ จำนวน 130 คน พบว่าปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำคือสภาพจิตใจที่อ่อนแอ การอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีการจำหน่ายหรือเสพยาเสพติด ความเสียเปรียบทาง ว้าเหว่

สังคมไม่ยอมรับ และจากการศึกษาของทิพย์อมร วาฤทธิ และ ประไพศรี ช่อนกลิ่น (2534, หน้า 45-46) พบว่าสาเหตุการติดยาเสพติดซ้ำ สาเหตุทางสังคมเป็นสาเหตุที่พบมากที่สุด คือ ถึงร้อยละ 45.4 ซึ่ง จะเห็นได้ว่าสังคมมีผลต่อพฤติกรรมกาเสพติดไม่น้อย ด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงอาจกล่าวได้ว่าผลสืบเนื่องของสังคมที่ทำให้บุคคลผู้ซึ่งต้องการเลิกเสพติด โดยการเข้ารับการบำบัดยาเสพติดนั้นเลิกหรือกลับมาใช้ยาเสพติดอีกครั้งคืออิทธิพลของสังคมที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดทัศนคติต่อตนเอง ทั้งในทางบวกและในทางลบหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการที่บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองซึ่ง มาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างใน กุสุมา แสงเดือนฉาย ,2541) แบ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็น 2 ส่วน คือ ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง (self respect) และการได้รับการเห็นคุณค่าจาก ผู้อื่น (esteem from others) ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลรู้สึกว่าคุณค่า มีความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น อีกทั้ง มีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ที่คิดหรือที่ คาดหวังสำเร็จลงได้ และความรู้สึกเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงไปสู่ความคิด และความรู้สึกที่ทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเองมีความเข้มแข็งในการมองโลก คือ เมื่อบุคคลมีความมั่นใจในตนเอง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า บุคคลคนนั้นก็จะมีเชื่อมั่นว่าไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใด ๆ เขาก็จะสามารถ แก้ไขสถานการณ์นั้นได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงผลของการสนับสนุนทางสังคมต่อการเลิก หรือกลับมาเสพติดของผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดว่ากระบวนการทางสังคมมีผลมากน้อยเพียงใดและส่งผลอย่างไรต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางสังคมและพฤติกรรมของผู้เสพติดในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผลของการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการเลิกหรือกลับมาเสพติดซ้ำจากกลุ่มผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษา ณ โรงพยาบาลธัญญารักษ์ที่เข้ารับการบำบัดรักษาในระยะฟื้นฟูสมรรถภาพในศูนย์ชุมชนบำบัดของโรงพยาบาลธัญญารักษ์ โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยหวังว่าจะนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนจัดการด้านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้บำบัดยาเสพติดได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการเลิกหรือกลับมาเสพติดของผู้ที่ติดยาเสพติด

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ขอบเขตของประชากร

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพจากการเสพยาเสพติด ในระยะฟื้นฟูสมรรถภาพของชุมชนบำบัดที่ 2 โรงพยาบาลธัญญารักษ์ จังหวัดปทุมธานี ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ที่เคยเข้ารับการบำบัดรักษา มากกว่า 1 ครั้ง จำนวน 9 ราย และผู้ที่เพิ่งเคยเข้ารับการบำบัดรักษาค้นคว้าครั้งแรกจำนวน 6 ราย รวมเป็น 15 ราย

2. ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาถึงผลกระทบของการสนับสนุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตน ความรู้สึกและจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด ระยะฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ จังหวัดปทุมธานี โดยทำการศึกษาผลกระทบของการสนับสนุนทางสังคม 3 ด้านดังนี้

1. การสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์
2. การสนับสนุนทางสังคมที่เป็นรูปธรรม
3. การสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีใด ๆ ที่เมื่อเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยการรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือว่าด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีการถอนยาเมื่อขาดยา ทั้งทางร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ

ผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด ผู้ป่วย หมายถึง ผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพจากการเสพยาเสพติด ของศูนย์ชุมชนบำบัดที่ 2 โรงพยาบาลธัญญารักษ์ จังหวัดปทุมธานีระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.2543 ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2544

การถอนพิษยา หมายถึง การรักษาอาการติดยาเสพติดทางกายซึ่งเป็นการบำบัดรักษาทางการแพทย์

การฟื้นฟูสมรรถภาพ หมายถึง การรักษาการคิดยาเสพติดทางใจ เป็นการบำบัดรักษาเพื่อแก้ไขพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดให้กลับพัฒนาดีขึ้นจนอยู่ในเกณฑ์ปกติ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

การสนับสนุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งหมายถึง ครอบครัว เพื่อน รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง และบุคคลสามารถประเมินถึงการได้รับการช่วยเหลือและการตอบสนองทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร วัสดุสิ่งของรวมถึงการได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่การได้รับความยกย่องซึ่งทำให้ผู้ได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อีกทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นไปตามความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ ของบุคคลนั้น ๆ

การสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ หมายถึง การที่บุคคลได้รับการดูแลเอาใจใส่ การได้เป็นที่รัก ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้

การสนับสนุนทางสังคมที่เป็นรูปธรรม หมายถึง การที่บุคคลได้รับความช่วยเหลือทางด้านบริการหรือสิ่งของ หรือแม้แต่เงินทองต่าง ๆ และรู้สึกว่าตนยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

การสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การที่บุคคลได้รับข้อมูลข่าวสารคำแนะนำจากสังคมรอบ ๆ ตัว เพื่อที่จะเกิดความรู้สึกที่ดีและมีความมั่นใจในตนเองเพิ่มมากขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงผลกระทบของการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด
2. เพื่อทราบถึงความสำคัญของการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ
3. เพื่อหาแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนปรับปรุงวิธีการดำเนินงานการบำบัดยาเสพติด
4. เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการเป็นแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติดของผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดต่อไป